

ÇEVRE, ÇEVRE SORUNU VE ÇEVRE EĞİTİMİ: METAFOR

Yasemin SAYAN*
Gülcan ÇETİN**

Özet: Bu çalışma, çocuk gelişimi programı öğrencilerinin çevre, çevre sorunu ve çevre eğitimi kavramlarına ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu, Türkiye’de bir devlet üniversitesine bağlı bir meslek yüksekokulunun çocuk gelişimi programında “çocuk ve çevre” dersini alan toplam 51 birinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler, üç kısımdan oluşan metafor formu ile toplanmıştır: “Çevre gibidir/benzer. Çünkü”; “Çevre sorunları gibidir/benzer. Çünkü”; “Çevre eğitimi gibidir/benzer. Çünkü” Veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin tespit edilen metaforları, kod ve kategori başlıkları altında toplanmıştır. “Çevre” kavramının; insan, çiçek, ayna, bebek, ev, hayat, akciğer, cennet, aile, gözlük, gökkuşağı, deniz, televizyon, internet, nefes, su ve sanat metaforlarıyla açıklandığı belirlenmiştir. “Çevre sorunu” kavramının; hastalık, kanser, dağ, sağlık, trafik, zehirli sarmaşık, virüs, ev içi sorunlar, toz, mısır patlağı, hayat, ev, küflenmeye başlayan ekmek ve tükenmez kalem metaforlarıyla kodlandığı gözlenmiştir. “Çevre eğitimi” kavramının ise, çiçek, ders, çocuk, ilaç, okul, kahraman, kitap, gözlük sileceği, devrim, anahtar, insanın adı, kişisel gelişim, seminer, terapi silgi, nefes, matematik, hayat ve karakter metaforlarıyla açıklandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Sorunu, Çevre Eğitimi, Metafor, Çocuk Gelişimi Programı

Environment, Environmental Problem and Environmental Education: Metaphor

Abstract: This study was conducted to reveal the metaphorical perceptions of child development program students regarding the concepts of environment, environmental problem, and environmental education. In the study, case study design, one of the qualitative research methods, was used. The study group consists of a total of 51 first-year students taking the “child and environment” course in the child development program of a vocational school affiliated with a state university in Turkey. Data were collected with a metaphor form consisting of three parts: “Environment is like because”; “Environmental problems are like because”; “Environmental education is like because” Data were analyzed with the content analysis technique. The identified metaphors of the students were collected under code and category headings. The concept of “environment” had been explained with the metaphors of human, flower, baby, house, life, lung, heaven, family, glasses, rainbow, sea, television, internet, breath, water, and art. The concept of “environmental problem” was coded with metaphors such as disease, cancer, mountain, health, traffic, poison ivy, virus, domestic problems, dust, popcorn, life, house, bread that started to mold and ballpoint pens. It has been determined that the concept of “environmental education” was explained with the metaphors of flower, lesson, child, medicine, school, hero, book, glasses wiper, revolution, key, person's name, personal development, seminar, therapy eraser, breath, mathematics, life, and character.

Key Words: Environment, Environmental Problem, Environmental Education, Metaphor, Child Development Program

Giriş

2872 Sayılı Çevre Kanunu’na göre çevre tanımı şöyledir: “Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam (Çevre Kanunu, 2024)”. Çevre sorunlarının çözümü için acil yapılması gerekenler ile çevreye duyarlı yaşam biçimlerinin ve yönetim sistemlerinin gerekliliği, yerelden küresel ölçeğe kadar her düzeyde farklı gruplar tarafından dile getirilmektedir. Sorunların çözümü, bireylerin doğaya ilişkin inançlarında, dünya görüşlerinde ve kültürel pratiklerinde, doğaya duyarlı değişimleriyle olacaktır (Baylan, 2009). Çevreyi olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri insandır. Çevre sorunlarına sürdürülebilir çözümler üretebilmenin yolu çevre bilincine sahip ve çevresine sahip çıkan bireylerin yetiştirilmesi ile olacaktır (Uzun & Sağlam, 2005). Çevre bilincinin insanlarda oluşturulabilmesinde çevre eğitiminin önemi büyüktür (Alım, 2006; Talas & Karataş, 2012).

Metafor, “bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması” şeklinde tanımlanabilir (Arslan &

* Öğr. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, ysayan1@hotmail.com

** Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, gulcan_cetin@hotmail.com

Bayrakçı, 2006: 103). İlgili literatürde metaforlar üzerine pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Örneğin, öğretmen adaylarının öğrenci kavramı ile ilgili metaforları (Saban, 2009); öğrencilerin pandemi, pandemide öğretmen ve pandemide öğrenci kavramlarına ilişkin metaforları (Baysal, & Çetin, 2023), üniversite öğrencilerinin “çevre” kavramına ilişkin metaforları (Aydın, 2011; Özcan vd., 2020); fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforları (Arık & Yılmaz, 2017); ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi kavramına yönelik metaforları (Güngörmez & Akgün, 2016).

Ancak Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencilerinin metaforlar üzerine yapılmış çalışmaları incelendiğinde, bunların nispeten çok az olduğu gözlenmiştir. Pesen ve Gedik (2015), çocuk gelişimi bölümü 2. sınıf öğrencilerinin “müdür” kavramına ilişkin metafor algılarını araştırdığı tespit edilmiştir. Mevcut araştırmada, çocuk gelişimi programı öğrencilerinin çevre, çevre sorunu ve çevre eğitimi kavramlarına ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu çalışma bulgularının ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Yöntem

1.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2017).

1.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, Balıkesir’de (Türkiye) bulunan bir meslek yüksek okulu çocuk gelişimi programında öğrenim gören 49 kız 2 erkek olmak üzere toplam 51 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Ölçüt, çocuk gelişimi programı 1. sınıfta verilen “çocuk ve çevre” dersini alıyor olmaktır (Büyüköztürk vd., 2017).

1.3. Veri Toplama Araçları

Metafor Formu üç bölümden oluşmaktadır: “Çevre gibidir/benzer. Çünkü”; “Çevre sorunları gibidir/benzer. Çünkü”; “Çevre eğitimi gibidir/benzer. Çünkü”

Gerçek uygulama öncesinde öğrencilere farklı bir kavram üzerinde metafor kullanımı ile ilgili örnek uygulama yapılmış ve öğrenciler bilgilendirilmiştir. Bu da uygulamanın daha sağlıklı olmasına katkı sağlamıştır. Form uygulanırken öğrencilere 25 dakika süre verilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Analizde; öğrencilerin kurdukları benzerlik ve ortaklıklara dayalı vermiş oldukları cevaplar analiz edilmiştir. Geçerli öğrenci metaforları ve nedenleri kod ve kategori başlıkları altında toplanmıştır. Daha sonra bunlara ait frekans tabloları oluşturulmuştur. Metaforlara ait ilginç öğrenci cevapları, bulgular kısmında “...” aynen alıntı şeklinde verilmiştir.

2. BULGULAR

Bu bölümde çalışmaya ait veriler analiz edilmiş ve bulgular dâhilinde tablolar oluşturulmuştur. Bulgular ile ilgili oluşturulan tablolarda, öncelikli olarak belirlenmiş olan metaforların tamamı verilmiş ve daha sonra bu metaforlar kategoriler oluşturularak sınıflandırılmıştır.

Tablo 1: Çevre kavramı ile ilgili metaforlara ait frekans ve yüzdeler dağılımları

Sıra	Metafor	Frekans	Yüzde	Sıra	Metafor	Frekans	Yüzde
1	İnsan	5	9,80	16	Deniz	1	1,96
2	Çocuk	4	7,84	17	Televizyon	1	1,96
3	Aile	4	7,84	18	Deniz yıldızı	1	1,96
4	Ayna	3	5,88	19	Akciğer	1	1,96
5	Çiçek	3	5,88	20	Meyve	1	1,96
6	Bebek	3	5,88	21	Bitki	1	1,96
7	Hayat	2	3,92	22	Saat	1	1,96
8	Nefes	2	3,92	23	Dil	1	1,96
9	Ev	2	3,92	24	Kıyafet	1	1,96
10	İnsan Vücudu	2	3,92	25	Kaos	1	1,96
11	Su	2	3,92	26	Uzay	1	1,96
12	Sanat	1	1,96	27	Koltuk	1	1,96
13	Gözlük	1	1,96	28	Yaşam Alanı	1	1,96
14	İnternet	1	1,96	29	Cennet	1	1,96
15	Gökkuşluğu	1	1,96	30	Mutluluk ve Huzur	1	1,96

Tablo 1'i incelediğimizde, öğrencilerin çevre kavramı ile ilgili metaforik algılarının dağılımı görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin çevre kavramı ile ilgili 30 metafor kullandığı görülmektedir. İnsan (5) metaforu en çok tercih edilirken, bunu sırasıyla çocuk (4), aile (4), ayna (3), çiçek (3), bebek (3) metaforları takip etmektedir. Çevre kavramı ile ilgili kullanılmış olan metaforlar 11 kategori altında toplanmıştır. Tablo 2'de çevre kavramı ile ilgili oluşturulmuş olan kategoriler ve bu kategorilerin frekans ve yüzdeleri görülmektedir.

Tablo 2: Çevre kavramı ile ilgili kategoriler

Kategoriler	Metafor-Frekans	Toplam Frekans	Toplam Yüzde
Vazgeçilmezlik	Aile (3), Su (2), İnternet (1), Nefes (1), Akciğer (1), Hayat (1), Mutluluk Ve Huzur (1), İnsan (1)	11	21,56
Gelişim ve Büyüme	Çocuk (3), Bebek (3), İnsan (2), Aile (1)	9	17,64
Bütünlük	İnsan (2), Gökkuşluğu (1), 15,68 Televizyon (1), Sanat (1), Kaos (1) İnsan Vücudu (1), Hayat (1)	8	
İlgi Göstermek	Çiçek (2), Deniz (1), Meyve (1), Bitki (1), Çocuk (1)	6	11,76
Yansıtma	Ayna (3), Gözlük (1), Kıyafet (1)	5	9,80
Yaşam Alanı	Yaşam Alanı (1), Ev (1), Koltuk (1)	3	5,88
Süreklilik	Saat (1), Nefes (2)	3	5,88
Yenilenme	Dil (1), Deniz Yıldızı (1)	2	3,92
Güzellik	Çiçek (1), Cennet (1)	2	3,92
Sistem	İnsan Vücudu (1)	1	1,96
Sonsuzluk	Uzay (1)	1	1,96

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun çevreyi vazgeçilmez (11) olarak gördüğü görülmektedir. Bunun yanında çevrenin gelişen ve büyüyen (9) tarafı, içinde yer alanlarla bir bütünlük (8) oluşturma özelliği de metaforlar aracılığıyla ifade edilmiştir. Çevre kavramına ilişkin oluşturulan kategorilere ait bazı öğrenci ifadeleri şu şekildedir:

Vazgeçilmezlik:

“Çevre akciğerlerimiz gibidir. Çünkü nasıl ki akciğerlerimiz olmazsa nefes alamaz yaşayamazsak çevremiz olmazsa da yaşayamayız.”

“Çevre internet gibidir. İnternet gittiği zaman hiçbir şeye ulaşamayız çevreyi de kaybettiğimizde yaşamamız için gerekli şeylere ulaşamayız.”

Gelişim ve büyüme:

“Çevre çocuk gibidir. Çünkü sürekli gelişen ve büyüyen bir yapıya sahiptir.”

“Çevre yeni doğmuş bir bebek gibidir. Zamanla gelişir ve büyür. Bu çevrenin en önemli özelliğidir.”

Bütünlük:

“Çevre gökkuşağına benzer çünkü her renginin altında çok güzel şeyler vardır. Bu renklerde bütünlük vardır. Çevre de içindeki tüm öğelerle bir bütünlük oluşturur.”

“Çevre insan vücudu gibidir. Çünkü insan bedeni gibi bir bütündür.”

İlgi göstermek:

“Çevre meyve gibidir. Çünkü bakılmazsa, değer verilmezse, korunmazsa yok olur.”

“Çevre bitki gibidir. Çünkü çevreye yeterli ilgi gösterilmezse tıpkı bitki gibi ölür.”

Yansıtma:

“Çevre ayna gibidir. Çünkü bizim yansımalarımız vardır.”

“Çevre gözlük gibidir. Bize çevredeki yaptıklarımızın yansımalarını gösterir. Yani ne yapıyorsak onu görürüz.”

Yaşam alanı:

“Çevre eve benzer. Çünkü birçok farklı yönüyle yaşadığımız ortamı oluşturur.”

“Çevre koltuk gibidir. Rahat olduğumuz ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz bir mekândır.”

Süreklilik:

“Çevre saat gibidir. Çünkü çevre de bir doğrultuda sürekli hareket eder. Çevrenin sürekliliğini insanlar bilinçlenerek sağlayabilirler.”

“Çevre nefes gibidir. Çünkü yaşamın devamını çevre sağlamaktadır.”

Yenilenme:

“Çevre dil gibidir. Çünkü dil açılan yaralarda kendisini onarır. Çevre de dış etkenler tarafından zarar görse de kendisini yenileyebilir.”

“Çevre deniz yıldızı gibidir. Tüm olumsuzluklara rağmen kendini yeniler ve var olmaya devam eder.”

Güzellik:

“Çevre cennet gibidir. Çünkü içinde bütün güzellikleri barındırır.”

“Çevre çiçek gibidir. Çünkü çiçek gibi çevre de hayatımızı güzelleştirir.”

Sistem:

“Çevre insan vücudu gibidir. Çünkü çevre de çeşitli unsurların bir araya geldiği bir sistemdir.”

Sonsuzluk:

“Çevre uzay gibidir. Çünkü onun gibi hâlâ keşfedemediğimiz sonsuz kısımları vardır.”

Tablo 3: Çevre sorunu kavramı ile ilgili metaforlara ait frekans ve yüzdelik dağılımlar

Sıra	Metafor	Frekans	Yüzde	Sıra	Metafor	Frekans	Yüzde
1	Hastalık	10	19,60	16	Mısır Patlağı	1	1,96
2	Hasta Birey	5	9,80	17	İnsan Sağlığı	1	1,96
3	Dağ	4	7,84	18	Bağ	1	1,96
4	İnsan Bedeni	3	5,88	19	Meyve	1	1,96
5	Trafik	3	5,88	20	Çöp Kutusu	1	1,96
6	Hayat	2	3,92	21	Sorumluluk	1	1,96
7	Grip	1	1,96	22	Küflenmeye Başlayan Ekmek	1	1,96
8	Katil	1	1,96	23	Ütopya	1	1,96
9	Ağlamak	1	1,96	24	Çöp	1	1,96
10	Zehirli Sarmışık	1	1,96	25	Kirlilik	1	1,96
11	Buharlanmış gözlük	1	1,96	26	Dönüşü Olmayan Yol	1	1,96
12	Virüs	1	1,96	27	İnsan	1	1,96
13	Kanser	1	1,96	28	Karanlık	1	1,96
14	Ev İçi Sorunlar	1	1,96	29	Susuz Kalmak	1	1,96
15	Toz	1	1,96	30	Ev	1	1,96

Tablo 3'e baktığımızda, çevre sorunları ile ilgili geliştirilmiş olan 30 metafordan en çok hastalık (10), hasta birey (5), dağ (4), insan bedeni (3), trafik (3) metaforları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Tablo 4'te öğrenciler tarafından kullanılmış olan metaforların tamamının kategorilere ayrılmış şekilde sınıflandırılması verilmektedir. Çevre sorunları ile ilgili metaforlar için 9 kategori kullanılmıştır.

Tablo 4: Çevre sorunu kavramı ile ilgili kategoriler

Kategoriler	Metafor-Frekans	Toplam Frekans	Toplam Yüzde
Yok Edici	Hastalık (3), Hasta Birey (2), Katil (1), Zehirli Sarmaşık (1), Virüs (1), İnsan Sağlığı (1), Ütopya (1), Susuz Kalmak (1), Küflenmeye Başlayan Ekmek (1), Dönüşü Olmayan Yol (1)	13	25,49
Yayılmacı	Hastalık (5), Hasta Birey (3), Grip (1), Kanser (1), Sorumluluk (1), Ev (1), Bağ (1), Kitap (1), Meyve (1), İnsan Bedeni (1)	10	19,60
Görev	Ağlamak (1), Trafik (1), Mısır Patlağı (1), Dağ (1), Toz (1)	6	11,76
Çoğalan	Hastalık (2), Trafik (2), Ev İçi Sorunlar (1)	5	9,80
Çözülmesi Gerekli	Buharlanmış Gözlük (1), Dağ (2), Karanlık (1)	4	7,84
Engelleyici	İnsan Bedeni (2), Hayat (1)	3	5,88
Denge	Çöp (1), Kirlilik (1), Çöp Kutusu (1)	3	5,88
Rahatsızlık Verici	İnsan (1), Hayat (1)	2	3,92

Tablo 4'ü incelediğimizde, öğrenciler çevre sorununu en fazla yok ediciliğiyle (13) ele alarak metaforlar geliştirmişlerdir. İkinci sırayı ise, yayılmacı (10) olma özelliğini içeren metaforlar oluşturmaktadır. Çevre sorunu kavramına ilişkin oluşturulmuş olan kategorilerle ilgili bazı çarpıcı öğrenci ifadeleri şöyledir:

Yok edici:

“Çevre sorunu zehirli sarmaşık gibidir. Önlem alınmazsa hem çevreyi hem insanlığı yok eder.”

“Çevre sorunu katil gibidir. Çünkü çevreyi öldürür. Geleceğimizi yok eder.”

Yayılmacı:

“Çevre sorunu kansere benzer. Çünkü erken teşhis edilmezse kanser tüm vücuda yayılır. Çevre sorunu da erken önlenmezse yayılır tüm alanları etkiler.”

“Çevre sorunu grip gibidir. Çünkü bulaşıcıdır. Tüm alanlara yayılır.”

Görev:

“Çevre sorunu kitap gibidir. Gelecekteki nesiller için temiz tutmamız gerekir. Bu insanoğlunun görevidir.”

Çoğalan:

“Çevre sorunu ağlamaya benzer. Çünkü sorunu çözmezsek artarak devam eder.”

“Çevre sorunu mısır patlağı gibidir. Çünkü müdahale edilmezse artarak devam eder.”

Çözülmesi gerekli:

“Çevre sorunu ev içi sorunlara benzer. Çünkü bizi en temelden etkileyen ve çözümlenmesi şart olan sorunlardır.”

“Çevre sorunu hastalık gibidir. Çünkü çözülmesi için gerekli adımların atılması gereklidir.”

Engelleyici:

“Çevre sorunu buharlanmış gözlüğe benzer. Çünkü görüş alanımızı etkiler. Yani sağlıklı bir şekilde yaşamamızı, mutluluğumuzu engeller.”

Denge:

“Çevre sorunu insan bedeni gibidir. Çünkü çevremizde oluşan sorunları çözmezsek doğanın işleyişi ve dengesi bozulur.”

Rahatsızlık verici:

“Çevre sorunu çöp gibidir. Çünkü insanı rahatsız eder.”

“Çevre sorunu kirliliğe benzer. Çünkü insanlar kirlilikten hem fiziki hem psikolojik olarak rahatsız olurlar.”

Etkileyici:

“Çevre sorunu hayat gibidir. Çünkü sorunlar doğrudan insanları etkiler.”

Tablo 5. Çevre eğitimi kavramı ile ilgili metaforlara ait frekans ve yüzdelik dağılımlar

Sıra	Metafor	Frekans	Yüzde	Sıra	Metafor	Frekans	Yüzde
1	Çocuk	6	11,76	18	Bıçak	1	1,96
2	Ders	5	9,80	19	Seminer	1	1,96
3	Fidan	3	5,88	20	Terapi	1	1,96
4	Çiçek	2	3,92	21	Silgi	1	1,96
5	Dost	2	3,92	22	Su İçmek	1	1,96
6	Okul	2	3,92	23	Kişisel Gelişim	1	1,96
7	Hayat	2	3,92	24	Kitap Sayfaları	1	1,96
8	Kalp	2	3,92	25	Gözlük Sileceği	1	1,96
9	Nefes	2	3,92	26	Karakter	1	1,96
10	Kurtarıcı	1	1,96	27	Telefon	1	1,96
11	Devrim	1	1,96	28	Aile	1	1,96
12	İlaç	1	1,96	29	A4 Kağıdı	1	1,96
13	Anahtar	1	1,96	30	Ödül	1	1,96
14	Para	1	1,96	31	Orman	1	1,96
15	İsim	1	1,96	32	İnsan	1	1,96
16	Sağlık	1	1,96	33	Matematik	1	1,96
17	Ağlayan Çocuğun İhtiyacını Gidermek	1	1,96	34	Aydınlanmak	1	1,96

Tablo 5’te öğrencilerin çevre eğitimi ile ilgili geliştirmiş oldukları metaforlar, frekans ve yüzdelik dağılımları görülmektedir. Öğrenciler sırasıyla en çok çocuk (6), ders (5), fidan (3), çiçek (2), dost (2), okul (2), hayat (2), kalp (2), nefes (2) metaforlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Tablo 6’da ise öğrencilerin geliştirdiği metaforlar kategorilere ayrılarak sınıflandırılmıştır. Çevre eğitimi ile ilgili olarak 9 kategori oluşturulmuştur.

Tablo 6: Çevre eğitimi kavramı ile ilgili kategoriler

Kategoriler	Metafor-Frekans	Toplam Frekans	Toplam Yüzde
Gereklilik	Nefes Almak (2), Kalp (2) Dost (1), Anahtar (1), İsim (1) Su İçmek (1), Telefon (1) Silgi (1), Para (1)	11	21,56
Belirleyici 19,60	Fidan (3), Çiçek (2), İnsan (1)		10
Geliştirici/Bilgilendirici 19,60	Karakter (1), Orman (1) Çocuk (1), Aile (1) Ders (4), Okul (2), Hayat (2)		10
Bilinçlendirici	Kitap Sayfaları (1) A4 Kağıdı (1) Çocuk (2), Devrim (1), Sağlık (1) Seminer (1), Ders (1) Kişisel Gelişim (1)	7	13,72
Kurtarıcı	Kurtarıcı (1), Çocuk (1) Terapi (1), Matematik (1)	4	7,84
Ortadan Kaldırıcı	Gözlük Sileceği (1), İlaç (1), Ağlayan Çocuğun İhtiyacını	3	5,88

İşlevsellik	Gidermek (1)	3	5,88
	Bıçak (1), Ödül (1), Aydınlanmak (1)		
Önleyici	Çocuk (2)	2	3,92
Yönlendirici	Dost (1)	1	1,96

Tablo 6’da öğrencilerin çevre eğitimi ile ilgili oluşturmuş oldukları metaforları içeren kategoriler ve frekans ve yüzdeleri görülmektedir. En fazla oluşturulan metaforlar sırası ile gereklilik (11), belirleyicilik (10), geliştirici/bilgilendirici (10), bilinçlendirici (7) kategorilerini oluşturmaktadır. Aşağıda çevre eğitimi kavramı kategorileri ile ilgili bazı öğrenci ifadelerinden örnekler verilmiştir.

Gereklilik:

“Çevre eğitimi insanın ismi gibidir. Çünkü herkesin bilmesi gerekir.”

“Çevre eğitimi su içmek gibidir. Çünkü çevrenin sağlığı için herkese verilmelidir.”

Belirleyici:

“Çevre eğitimi karakter gibidir. Çünkü çevre eğitimi de karakter gibi iyi doğrultuda ilerlerse başarılı olur ama güzel verilmediği takdirde aynı karakterimizdeki kötü huylarımız gibi hiçbir işe yaramaz.”

Geliştirici/bilgilendirici:

“Çevre eğitimi kitap sayfaları gibidir. Çünkü kişiyi bilgilendirir.”

“Çevre eğitimi ders gibidir. Çünkü bize doğruyu ve yanlışlığı öğretir.”

Bilinçlendirici:

“Çevre eğitimi devrim gibidir. Çünkü yeni şeyleri öğrenmek, yanlış bildiklerimizi değiştirmek ve bilinçlendirmektir.”

“Çevre eğitimi kişisel gelişime benzer. Çünkü kendimizi eğittikçe bilinçlenerek sorunla nasıl mücadele edeceğimizi öğreniriz.”

Kurtarıcı:

“Çevre eğitimi çocuk gibidir. Çocuk nasıl ki gelecek için önemliyse çevre eğitimi de çevrenin geleceğini kurtarmak için önemlidir.”

Ortadan kaldırıcı:

“Çevre eğitimi gözlük sileceği gibidir. Çünkü eğitimle birlikte görüş alanımızı temizler, genişletir ve sorunları ortadan kaldıracaktır.”

“Çevre eğitimi hastalık için verilen ilaçlar gibidir. Çevre sorunlarına karşı önlemler alarak sorunu çözmeye çalışırız.”

İşlevsellik:

“Çevre eğitimi bıçak gibidir. Çünkü eğitim verilmezse(bilenmezse) körelir ve işlevini kaybeder.”

“Çevre eğitimi ödül gibidir. Çünkü doğru verilirse istenilen sonuçlar elde edilir.”

Önleyici:

“Çevre eğitimi çocuk gibidir. Çünkü eğitim iyi verilirse sorunlar ortaya çıkmadan önlenir.”

Yönlendirici:

“Çevre eğitimi dost gibidir. Çünkü bizi doğru şekilde iyi ve güzele yönlendirir.”

Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen veriler analiz edildiğinde; çocuk gelişimi öğrencilerinin çevre kavramı ile ilgili 30 farklı metafor geliştirdiği görülmektedir. Metaforların ortak noktaları göz önüne alınarak yapılan sınıflandırmada 11 adet kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategorilerde çevre kavramının can alıcı özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle vazgeçilmezliği, gelişen ve büyüyen özelliğe sahip olması, tüm unsurları ile bir bütün oluşması, yaşam alanımız olması, sürekliliğinin ve yenilenme özelliğinin olması gibi önemli özellikleri vurgulanmıştır. Alan yazındaki çalışmalara

bakıldığında; sonuçların benzerlikler gösterdiği görülmüştür (Ateş & Karatepe, 2013; Çeliker & Akar, 2015; Doğan, 2017; Güven, 2014; Kaya vd., 2010; Özcan vd., 2020).

Araştırmanın bir diğer sonucu, çevre sorunu kavramı ile ilgili geliştirilmiş olan metaforlardır. Çevre sorunu ile ilgili olarak 30 farklı metafor geliştirildiği ve bu metaforların da 9 kategoride toplandığı görülmüştür. Geliştirilmiş olan metaforlar ve kategoriler çevre sorununun yok edici yanını, önlenmezse yayılıp çoğalabileceğini, çözülmesi gerekli olduğunu, sorumluluğumuz içinde bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Literatürde yapılmış olan çalışma sonuçları ile karşılaştırıldığında mevcut çalışma sonuçlarının desteklendiği görülmektedir (Arık ve Yılmaz, 2017; Ayvacı vd., 2021; Kaya, 2014; Kızılay, 2020).

Çevre eğitimi kavramı ile ilgili sonuçlara bakıldığında; öğrencilerin sırasıyla en çok çocuk, ders, fidan, çiçek, dost, okul, hayat, kalp, nefes metaforlarıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. Çevre eğitimi kavramı açısından 34 farklı metafor geliştirilmiş bu metaforlar 9 kategori olarak sınıflandırılmıştır. Çevre eğitimi açısından da sonuçlar alan yazın ile paralellik göstermektedir (Güngörmez & Akgün, 2016; Uyar, 2023; Yanarates & Yılmaz, 2020).

İnsanoğlu bir yandan çevre kirliliğinin en büyük sebebi iken, diğer yandan onu önleyici ve giderici çözümler, projeler arayandır. Daha sürdürülebilir ve çevreci projeler için valilikler, belediyeler, milli eğitim, okullar, yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve ailelerin işbirliği gereklidir. Bunun için ayrıca, sivil toplum örgütleri ve kitle iletişim araçları da etkili bir şekilde kullanılmalıdır. Çevre hakkında bilinçlendirme okullarda ve farklı platformlarda seminerler, çalıştaylar, sosyal medya aracılığıyla sürekli hâle getirilmelidir. Öğrenciler; çevre problemleri ve çözümleri hakkında derslerde ve ders dışı ortamlarda tartışma ortamı yaratılarak çeşitli etkinlikler ve projelere dahil edilmelidir.

Metaforlar öğrencilerin zihinsel algıları ortaya çıkarmada kullanılabilecek araçlardan biridir. Bu amaçla, metaforlar yoluyla çocuk gelişimi programının farklı derslerinde farklı kavram üzerine çalışmalar yaygınlaştırılabilir. Ayrıca, bu araştırma sınırlı sayıda öğrenci ile gerçekleştirildiğinden, bu tip çalışmalar daha fazla öğrenciye uygulanabilir. Bu tip çalışmalar deneysel ve karma yöntemlerle de desteklenebilir.

Katılım Onamı: Çalışmaya katılan katılımcılar için gönüllü katılım onamı Google Form aracılığıyla alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Alım, M. (2006). “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2): 599-616.
- Arık, S., & Yılmaz, M. (2017). “Prospective science teachers’ attitude toward the environmental problems and their metaphorical perceptions about “environmental pollution”. *Kastamonu Education Journal*, 25(3): 1147-1164.
- Arslan, M. M., & Bayrakçı, M. (2006). “Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi”. *Milli Eğitim Dergisi*, 171: 100-108.
- Ateş, M., & Karatepe, A. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin “Çevre” Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Yardımıyla Analizi”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2): 1327-1348.
- Aydın, F. (2011). “Üniversite Öğrencilerinin “Çevre” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26): 25-44.
- Ayvacı, H. Ş., Bülbül, S., & Bebek, G. (2021). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Çevre Sorunları Kavramına Yönelik Metaforik Algıları ve Görüşleri”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1): 117-132.

- Baylan, E. (2009). “Doğaya İlişkin İnançlar, Kültür ve Çevre Sorunları Arasındaki İlişkilerin Kuramsal Bağlamda İrdelenmesi”. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 1(2): 67-74.
- Baysal, F. E., & Çetin, G. (2023). Öğrencilerin Pandemi, Pandemide Öğretmen ve Pandemide Öğrenci Kavramlarına İlişkin Algıları: Metafor Çalışması. *Educational Academic Research*, 51: 91-100.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (14. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çeliker, H., & Akar, A. (2015). “Ortaokul Öğrencilerinin Doğaya İlişkin Metaforları”. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2): 101-119.
- Çevre Kanunu. Retrieved from <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.2872&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=çevre kanunu&Tur=1&Tertip=5&No=2872>
- Doğan, Y. (2017). Ortaokul öğrencilerinin Çevre Kavramına İlişkin Sezgisel Algıları: Bir Metafor Analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1): 721-740.
- Güngörmez, H. G., & Akgün, A. (2016). “Ortaokul Öğrencilerinin Çevre Eğitimi Kavramına Yönelik Metaforları”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28: 215-224.
- Güven, E. (2014). “Fen ve Teknoloji Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Çevre Eğitimine İlişkin Metaforik Algıları”. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3): 26-37.
- Kaya, M. F. (2014). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları: Metafor Analizi Örneği”. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2): 917-931.
- Kızılay, E. (2020). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(21): 230-240.
- Özcan, Ş., Mertol, H., & Yılmaz, O. (2020). “Üniversite Öğrencilerinin “Çevre” Kavramına İlişkin Metaforik Algılarının Karşılaştırılması”. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2): 142-167.
- Pesen, A., & Gedik, İ. K. M. (2015). “Çocuk Gelişimi Bölümü 2. Sınıf Öğrencilerinin “Müdür” Kavramına İlişkin Metafor Algıları”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4: 39-61.
- Saban A. (2008). “Okula İlişkin Metaforlar”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55: 459-496.
- Talas, M., & Karataş, A. (2012). “Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Önemi: Niğde Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programı Örneği”. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, (ZfWT)*, 4(1): 107-124.
- Uyar, A. (2023). “Çevre Eğitimi Alan Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Doğaya Yönelik Metaforik Algıları”. *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi*, 9: 241-271.
- Uzun, N., & Sağlam, N. (2005). “Sosyo-ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29: 194-202.
- Yanarates, E., & Yılmaz, A. (2020). “Öğretmen Adaylarının “Çevre Duyarlılığı” Kavramına Yönelik Metaforik Algıları”. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3): 1019-1050.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

